

УДК 311.21:[332.1(477):339.727.22]

СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ІНТЕНСИВНОСТІ ПРЯМОГО ІНВЕСТУВАННЯ З РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Корепанов Г.С., аспірант

Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна

Статтю присвячено проблемам оцінки інтенсивності прямого інвестування з регіонів України відповідно до валового регіонального продукту. В статті запропоновано проводити оцінювання ступеня концентрації прямих інвестицій з регіонів України із використанням індексу Херфіндаля-Хіршмана (*Herfindahl-Hirschman Index*).

Ключові слова: валовий регіональний продукт (ВРП), індекс, конкурентоспроможність, методологія, прями інвестиції (ПІ) з регіонів України.

Вступ. Вивіз прямих інвестицій (ПІ) відкриває країні доступ до іноземних ринків і сприяє глибокій світовій інтеграції, що робить підприємства в країні більш ефективними і конкурентоспроможними. Більшість розвинених країн світу активно сприяє вивозу ПІ, надає інформаційну та технічну допомогу, гарантії та кредити для транснаціональних корпорацій, здійснює страхування ризиків, а також приймає участь в якості співінвесторів.

Постановка задачі. На міжнародному рівні необхідно зміцнювати аспект розвитку міжнародних інвестиційних угод (МІУ), забезпечувати збалансованість прав і обов'язків держав і інвесторів, а також вирішувати проблему системної громіздкості режиму міжнародних інвестиційних угод [8]. На регіональному рівні нагальним завданням є інтеграція інвестиційної політики в стратегію розвитку, забезпечення її актуальності й ефективності.

Для сприяння рішенням цих завдань Конференція ООН з торгівлі й розвитку (UNCTAD) розробила комплексні Рамкові основи інвестиційної політики з метою стійкого розвитку (РОІПСР) – Investment Policy Framework for Sustainable Development (IPFSD), які містять у собі ключові принципи розробки інвестиційної політики, практичні рекомендації у відношенні національної інвестиційної політики й можливі варіанти структурної побудови та застосування міжнародних інвестиційних угод [12].

Вирішення питань національної й міжнародної інвестиційної політики України та співробітництва в цій сфері неможливо без обґрунтованого статистичного забезпечення.

Дослідженням методичних підходів та вивченням інвестиційної привабливості та інвестиційного клімату різних регіонів займався ряд вітчизняних учених, серед них О.Д. Онопрієнко [1], М.В. Сімонова [2], В.А. Худавердієва [3], Л.М. Шик [4] та інші. Статистичний аналіз тенденцій та закономірностей прямого інвестування з регіонів України в науковій літературі не представлено.

Метою статті є оцінка динаміки інтенсивності та концентрації обсягів прямих інвестицій (ПІ) з регіонів України. Використання індексного аналізу ґрунтується на методичних підходах, розроблених Конференцією ООН з торгівлі і розвитку (UNCTAD).

Результати дослідження. В 2012 році глобальні прями іноземні інвестиції (ПІІ) скоротилися на 18% до 1,35 трлн. дол (рис. 1). В Доповіді про світові інвестиції UNCTAD за 2013 р. зазначено, що процес пожвавлення ПІІ буде більше тривалим, чим очікувалося, в основному через глобальну економічну нестійкість і політичну неясність [13]. UNCTAD про-

гнозує, що в 2013 році ПІІ будуть близькі до рівня 2012 року з верхньою межею в 1,45 трлн. доларів. Зважаючи на середньострокові очікування, потоки ПІІ сягнуть 1,6 трлн. дол. в 2014 році й 1,8 трлн. дол. в 2015 році. Однак зберігаються значні ризики, пов'язані із цим сценарієм розвитку [13].

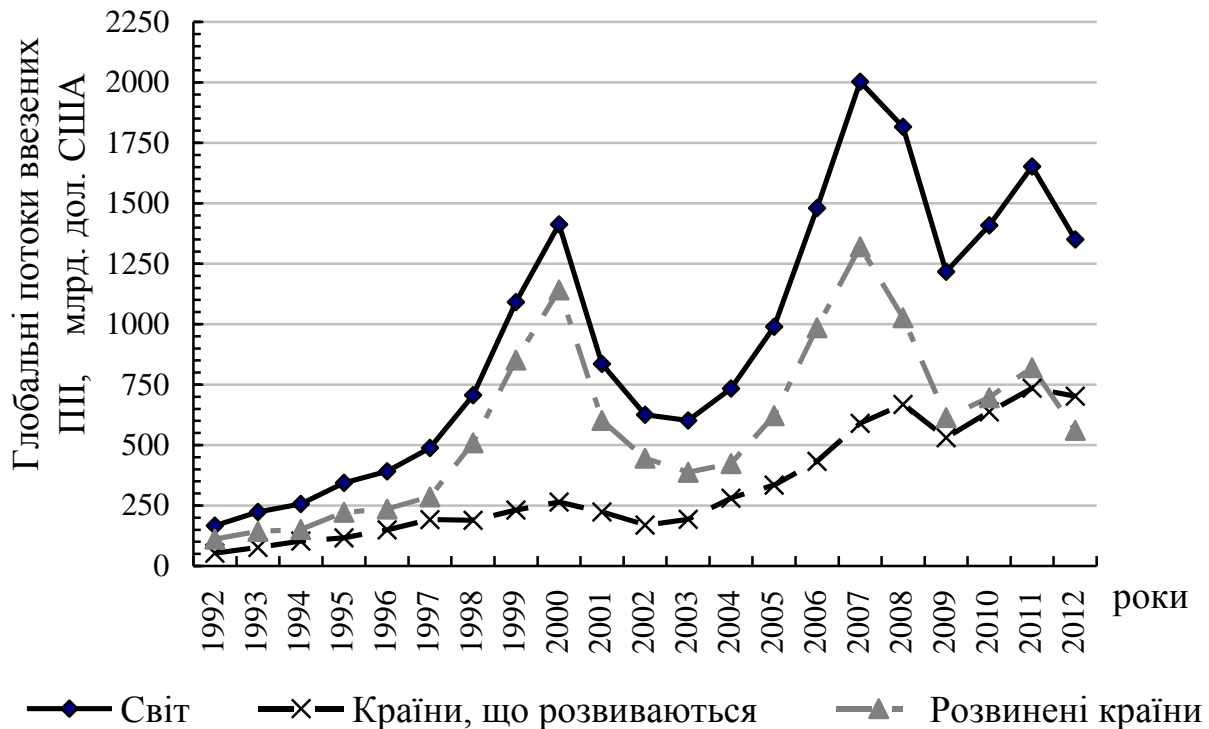

Рис. 1. Динаміка річних потоків, ввезених ПІІ в 1992–2012 рр. [побудовано за 6]

В 2012 році, вперше за увесь час, країни, що розвиваються, на які прийшлося 52% глобального припливу ПІІ, отримали більше ПІІ, ніж розвинені країни. Це відбулося частково через те, що найбільше зниження припливу ПІІ відзначалося в розвинених країнах, на які приходиться лише 42% його глобального обсягу [13].

Майже третина світового вивозу ПІІ також прийшла на країни, що розвиваються, позначивши продовження стійкої тенденції зростання.

В 2012 р. обсяг вивозу ПІІ з розвинених країн скоротився майже до рівня 2009 року (рис. 2). В умовах нестабільності економічних перспектив транснаціональні корпорації (ТНК) розвинених країн дотримувалися вичікувального підходу до нових інвестицій або звільнялися від закордонних активів замість того, щоб значно розширити свою діяльність на міжнародному рівні. В 2012 році в 22 з 38 розвинених країн відзначалося скорочення вивозу ПІІ, що склало 23% загального скорочення [13].

Глобальні потоки вивозу ПІІ різко скоротились у зв'язку з нещодавньою фінансовою кризою та економічним спадом: на 9 % у 2008 році і 33 % у 2009 році (рис. 2).

Для оцінки відносного успіху тієї чи іншої країни в інвестуванні в світовій економіці за методологією UNCTAD [11] з 2002 р. використовується індекс інтенсивності вивозу ПІІ (Outward FDI Performance Index).

Рис. 2. Динаміка річних потоків вивозу ППІ в 1992–2012 рр. [побудовано за 6]

Індекс інтенсивності вивозу ППІ розраховується наступним чином [7, 11]:

$$IND_i^{outward} = \frac{FDI_i^{outward} \div FDI_w^{outward}}{GDP_i \div GDP_w} = \frac{FDI_i^{outward}}{GDP_i} \div \frac{FDI_w^{outward}}{GDP_w}, \quad (1)$$

де $IND_i^{outward}$ – індекс інтенсивності вивозу ППІ з i -ї країни;

$FDI_i^{outward}$ – вивіз ППІ з i -ї країни;

$FDI_w^{outward}$ – світовий обсяг вивозу ППІ;

GDP_i – валовий внутрішній продукт i -ї країни;

GDP_w – світовий валовий внутрішній продукт.

Чисельник формули – частка i -ї країни в глобальному потоці вивозу ППІ, знаменник – частка i -ї країни в глобальному обсязі ВВП. Для згладжування щорічного коливання показників розрахунок індексу проводиться на підставі середніх показників за три роки.

Значення індексу менше за одиницю свідчить про те, що частка країни в світовому обсязі ВВП перевищує частку країни в глобальному потоці вивозу ППІ. У випадку, коли індекс інтенсивності вивозу ППІ дорівнює одиниці, частка країни в глобальних потоках вивозу ППІ відповідає частці країни в глобальному ВВП. Значення індексу більше за одиницю свідчить про те, що частка ППІ перевищує частку ВВП.

На рис. 3 впорядковано країни за значенням індексу інтенсивності вивозу ППІ у 2011 р. [9]. Безперечними лідерами відносної світової інтеграції з великим відривом від інших країн є Бельгія та Швейцарія, для цих країн значення індексу становить 5,7 і 4,5 відповідно. Це свідчить про те, що підприємства в цих країнах прагнуть до суттєвого розширення глобальної бізнес-активності (рис. 3).

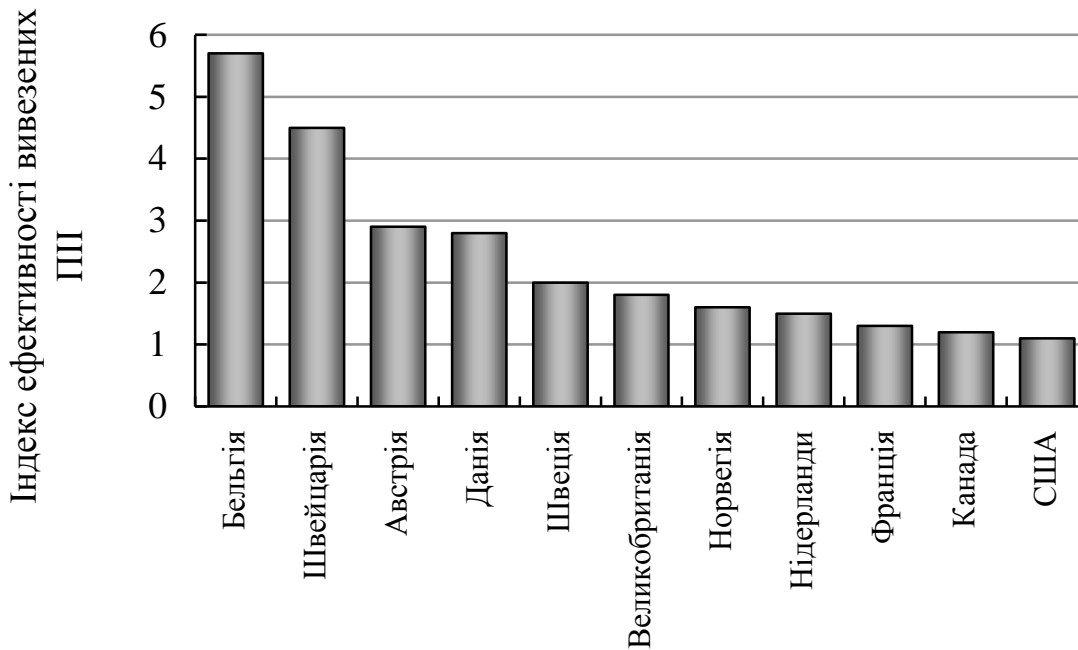

Рис. 3. Значення індексу інтенсивності вивозу ПІІ для країн-лідерів у 2011 р. (Outward FDI Performance Index) [9]

В табл. 1 та на рис. 4 наведено значення індексу інтенсивності вивозу ПІІ (Outward FDI Performance Index) та визначено позицію України за цим показником (серед 140 країн, а з 2003 – серед 141 країни).

Таблиця 1

**Індекс інтенсивності вивозу прямих інвестицій з України
(Outward FDI Performance Index) за 1992–2011 рр.***

Роки	Значення індексу	Ранг України	Роки	Значення індексу	Ранг України
1992–1994	0,0028	82	2001–2003	0,0131	98
1993–1995	0,0230	85	2002–2004	0,0043	100
1994–1996	0,0074	103	2003–2005	0,0759	77
1995–1997	0,0241	88	2004–2006	0,0239	95
1996–1998	0,0141	99	2005–2007	0,0797	78
1997–1999	0,0149	98	2006–2008	0,1055**	—***
1998–2000	0,0012	111	2007–2009	0,1357**	—***
1999–2001	0,0095	96	2008–2010	0,1729**	—***
2000–2002	0,0066	104	2009–2011	0,1153**	—***

* – складено за [10];

** – значення індексів розраховано автором за даними [6, 9, 10, 12];

*** – дані відсутні.

Аналіз рис. 4 дозволяє зробити висновки, що частка України в глобальних потоках вивозу ПІІ не відповідає відносній частці країни в глобальному ВВП, вона значно менша. З 2005 р. значення індексу інтенсивності вивозу прямих інвестицій з України поступово зростає.

Індекс інтенсивності вивозу ПІІ використовується для класифікації країн та регіонів відповідно до річного потоку ПІІ відносно розміру їх економік (що вимірюється обсягом ВВП) [6].

Рис. 4. Динаміка індексу інтенсивності вивозу з України ПІ (Outward FDI Performance Index) у 1992–2011 рр.

Викладений підхід було використано для вимірювання успішності окремих регіонів України в залученні до світових потоків вивозу ПІ.

Індекс регіональної інтенсивності вивезених ПІ дозволить оцінити інтенсивність прямих інвестицій, що були вивезені з регіонів України, та показує, наскільки частка регіону в обсязі ВВП перевищує (або переменшує) частку країни в обсязі вивезених ПІ.

Значення індексу було розраховано як співвідношення частки регіону в середньорічному обсязі вивезених ПІ та частки валового регіонального продукту (ВРП) в обсязі ВВП країни за відповідний період (табл. 2).

Співвідношення складових індексу інтенсивності використання вивезених інвестицій по кожному регіону достатньо наочно може показати, наскільки цей регіон інтегрований у світовий простір або, навпаки, відчуває нестачу в міжнародних контактах.

Таблиця 2

Індекси регіональної інтенсивності прямих інвестицій з регіонів України в 2001–2010 рр. (розраховано автором)

	Роки										
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
АР Крим області	–	0,070	0,140	0,135	0,068	0,022	0,015	0,001	0,008	0,012	0,011
Вінницька	–	–	–	–	–	1,766	0,010	0,002	0,002	0,001	0,001
Волинська	–	–	–	–	–	–	... ¹	... ¹	... ¹	... ¹	... ¹
Дніпропетровська	0,269	0,299	0,315	0,268	0,635	0,984	0,532	0,125	0,152	0,187	0,200
Донецька	0,205	0,221	0,258	0,289	0,318	0,286	3,498	6,941	7,608	7,278	6,989
Житомирська	–	–	... ¹	–	–	–	–	–	–	–	–
Закарпатська	... ¹	–	–	–	–	–	–	–	–	–	... ¹

Запорізька	0,482	0,538	0,350	0,282	0,243	0,233	0,127	0,041	0,056	0,108	0,163
Івано-Франківська	0	0	–	–	–	–	... ¹	... ¹	... ¹	... ¹	... ¹
Київська	... ¹	... ¹	... ¹	0,000	–	–	–	–	... ¹	0,018	0,022
Кіровоградська	–	–	–	–	–	–	–	–	0,001	0,001	0,001
Луганська	0,310	0,327	0,349	0,317	0,274	0,202	0,077	0,006	0,007	0,006	0,021
Львівська	0,298	0,080	0,082	0,125	0,131	0,088	0,044	0,004	0,003	0,003	0,040
Миколаївська	–	–	–	–	0,122	0,099	0,052	0,004	0,004	0,003	0,004
Одеська	4,820	5,154	4,803	4,096	3,713	3,594	1,847	0,119	0,113	0,113	0,111
Полтавська	0,407	0,211	0,068	0,102	0,149	0,196	0,104	0,011	0,010	0,007	0,007
Рівненська	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Сумська	–	–	–	–	–	–	0,364	0,030	0,026	0,024	0,022
Тернопільська	–	–	–	–	–	–	... ¹	... ¹	... ¹	... ¹	... ¹
Харківська	5,543	5,421	5,222	4,989	4,731	4,583	2,296	0,095	0,025	0,030	0,030
Херсонська	–	–	–	–	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,001	0,001
Хмельницька	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Черкаська	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Чернівецька	... ¹	... ¹	... ¹	... ¹	... ¹	... ¹	... ¹	... ¹	... ¹	... ¹	... ¹
Чернігівська	–	–	–	... ¹	... ¹	... ¹	... ¹	... ¹	... ¹	–	–
м. Київ	0,291	0,318	0,482	0,962	1,214	1,456	1,093	0,590	0,562	0,521	0,540
м. Севастополь	... ¹	... ¹	... ¹	... ¹	... ¹	... ¹	... ¹	... ¹	... ¹	... ¹	... ¹

...¹ – інформація конфіденційна відповідно до Закону України «Про державну статистику»

На основі цього показника в період 2001–2011 років ряд регіонів України в цілому мав незбалансовані позиції за обсягом вивезених ПІ.

За результатами розрахунків видно, що в 2008–2011 рр. $IND_i^{outward} > 1$ лише для Донецької області. Можна зробити висновок, що відносний обсяг вивезених ПІ з цього регіону майже у 7 разів перевищує відносний розмір валового регіонального продукту.

У 2001–2011 рр. відносний обсяг вивезених ПІ був найбільшим у Харківській та Одеській областях, тобто індекс регіональної інтенсивності прямих інвестицій з цих регіонів перевищував 1. У 2006 р. до цих регіонів приєдналась Вінницька область, а в 2007 р. – Донецька.

Для більш глибокого аналізу ринку інвестицій в Україні в регіональному розрізі є необхідним встановлення ступеня концентрації інвестицій, вивезених з регіонів. З цією метою був використаний індикатор, що визначає регіональну концентрацію вивезених інвестицій – індекс Херфіндала-Хіршмана (*Herfindahl-Hirschman Index* або *HHI*), який розраховується за формулою:

$$HI^2 = \sum_{i=1}^n d_i^2 \quad (2)$$

де d_i – частка інвестицій з i -го регіону в загальному обсязі;

n – кількість регіонів.

Цей індекс може мати значення від 0 до 10 000 (або від 0 до 1). Він являє собою суму квадратів часток інвестицій з регіонів України в загальному обсязі відповідних інвестицій, причому більше значення індексу означатиме більшу регіональну концентрацію.

Ступінь концентрації визначається таким чином:

– індекс має значення нижче 0,1 (або 1 000) – незначна концентрація,

- індекс має значення від 0,1 до 0,18 (або від 1 000 до 1 800) – середня концентрація ринку,
- індекс має значення вище 0,18 (або 1 800) – висока концентрація ринку.

Результати розрахунку індексів регіональної концентрації вивезених інвестицій в Україні (індексів Херфіндаля-Хіршмана) в 2001–2013 рр. наведено на рис. 5.

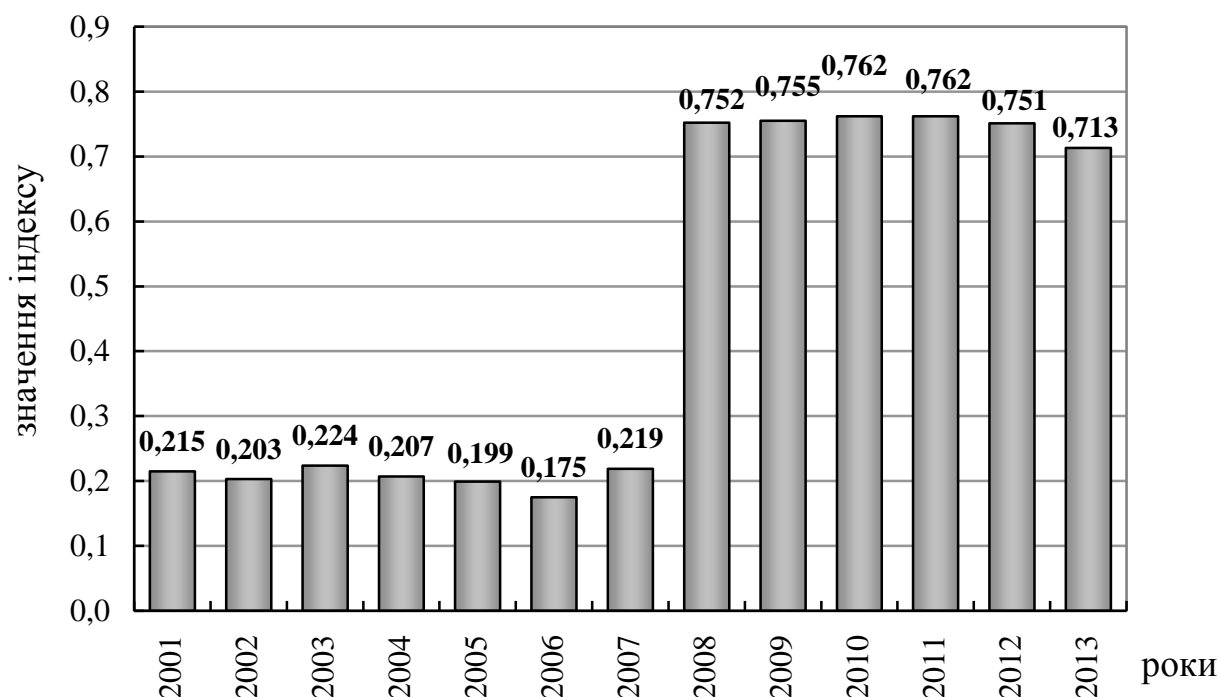

Рис. 5. Динаміка індексу регіональної концентрації інвестицій, вивезених з України в 2001–2013 рр. (розраховано автором за [5])

Аналіз рис. 5 показав, що з 2008 року індекс концентрації регіональних інвестицій стрімко збільшився (більше, ніж у 3 рази: з 0,219 до 0,752).

Висновки. На думку автора, проводити аналіз та впорядкування регіонів України залежно від наявних обсягів вивезених ІІ з урахуванням показників розвитку економіки доцільно на основі індексу інтенсивності вивезених прямих інвестицій. Означений індекс пропонується розраховувати як співвідношення частки регіону в загальному обсязі вивезених прямих інвестицій і частки валового регіонального продукту у ВВП країни.

В подальших дослідженнях доцільно провести детальний аналіз інвестування через офшорні фінансові центри (ОФЦ) і спеціальні фінансові структури (СФС). Фінансові потоки в ОФЦ як і раніше наближаються до свого максимального рівня 2007 [13].

Доцільною в майбутніх дослідженнях є також апробація всіх індексів, розроблених Конференцією ООН з торгівлі і розвитку для оцінювання регіональної специфіки прямих інвестицій.

Література:

1. Онопрієнко О.Д. Міжнародний рейтинг України як критерій її інвестиційної привабливості [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/ejournals/PSPE/2011_3/Onoprienko_311.htm
2. Сімонова М.В. Компаративний аналіз методичних підходів до оцінки інвестиційної привабливості країн з метою прийняття інвестиційних рішень [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://journals.urau.ua/index.php/2225-6407/article/view/6468>.
3. Худавердієва В.А. Стратегія залучення іноземних інвестицій в економіку України/ В.А. Худавердієва// Фінанси України. – 2010. – № 6. – С. 62–71.

4. Шик Л.М. Стан іноземного інвестування в Україну: проблеми та шляхи їх вирішення/ Л.М. Шик// Вісник Запорізького національного університету. – 2010. – №3 (7). – С. 217–224.
5. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]// Офіційний сайт Державної служби статистики України. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
6. Foreign direct investment flows and stock [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://unctadstat.unctad.org/ReportFolders/reportFolders.aspx>
7. Groh Alexander P. A Composite Measure to Determine a Host Country's Attractiveness for Foreign Direct Investment [Електронний ресурс]/ Alexander P. Groh, M. Wich/ Working paper WP–833, 2009// IESEinsight, Business Knowledge Portal. – Офіційний веб-сайт. – Режим доступу: <http://www.ieseinsight.com/fichaMaterial.aspx?pk=5338&idi=2&origen=1&idioma=2>. – [Finance](#).
8. Hirschman A.O. *National Power and the Structure of Foreign Trade* Berkeley: University of California Press, 1945.
9. Outward Foreign Direct Investment (FDI) Performance Index [Електронний ресурс]/ Ottawa: The Conference Board of Canada. – Режим доступу: <http://www.conferenceboard.ca/hcp/details/economy/outward-fdi-performance.aspx>.
10. Performance Index [Електронний ресурс]/ United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD). – Офіц. веб-сайт. – Режим доступу: <http://unctad.org/>.
11. World Investment Report 2002 – Transnational Corporations and Export Competitiveness, 17 Sep 2002 [Електронний ресурс]/ United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD). – Офіц. веб-сайт. – Режим доступу: <http://unctad.org/en/pages/PublicationArchive.aspx?publicationid=658>.
12. World Investment Report 2012 – Towards a New Generation of Investment Policies, 05 Jul 2012 [Електронний ресурс]/ United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD). – Офіц. веб-сайт. – Режим доступу: <http://unctad.org/en/pages/PublicationWebflyer.aspx?publicationid=171>.
13. World Investment Report 2013 – Global Value Chains: Investment and Trade for Development [Електронний ресурс]/ United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD). – Офіц. веб-сайт. – Режим доступу: http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2013_en.pdf.

СТАТИСТИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ ИНТЕНСИВНОСТИ ИНВЕСТИРОВАНИЯ ИЗ РЕГИОНОВ УКРАИНЫ

Корепанов Г.С., аспирант

Харьковский национальный университет имени В.Н. Каразина

Статья посвящена проблемам оценки интенсивности прямого инвестирования из регионов Украины в соответствии с объемами валового регионального продукта. В статье предложено проводить оценивание степени концентрации вывоза ПИИ из регионов Украины с использованием индекса Херфиндаля-Хиршмана (*Herfindahl-Hirschman Index*).

Ключевые слова: валовой региональный продукт (ВРП), индекс, конкурентоспособность, методология, прямые инвестиции (ПИ) из регионов Украины, UNCTAD.

STATISTICAL ANALYSIS INTENSIVE INVESTMENT
FROM THE UKRAINIAN REGIONS

Korepanov G.S., post-graduate student
V.N. Karazin Kharkov National University

The article deals with evaluation of the intensity of direct investment from the regions of Ukraine according to the gross regional product. The paper proposes to conduct evaluation degree of concentration of FDI from Ukraine's regions using the Herfindahl-Hirschman index.

Keywords: gross regional product (GRP), the index of competitiveness, methodology, direct investment (DI) from the regions of Ukraine, UNCTAD.

Надійшла до редколегії 17.02.2014 р.

Науковий керівник: Соболєв В.М., д. е. н., професор